

Рат на Балкану

Цетиње, 6. марта

Што се више, кривицом Турске, склапање мира одлаже, у толико се догађаји све више компликују и отежавају споразум између побијеђене Турске и балканских савезних држава.

Падом Јањине грчкој војсци омогућено је продирање даље и она се све више приближује српској војсци која је притисла јадранску обалу све до ријеке Шкумбе. За ово неколико дана грчка војска толико је напредовала, да је већ ушла у пријестоницу пројектоване Арбаније, у Валону. Према томе њој још много неће требати, па да се на Јадрану састане са српском војском.

На тај начин и онако већ компликовано питање о стварању аутономне Арбаније биће још замршеније.

Исто тако развлачење преговора ради склапања мира од стране Турске проузроковало је да су балканске савезне државе, с обзиром на учињене нове жртве, биле принуђене да приме понуду за обнављање преговора за мир под тежим условима за Турску. Та је разлика пошљедица догађаја, због којих одговорност пада једино на Турску.

Балканске савезне државе саставиле су ове услове:

1.) да се ратна непријатељства не прекидају догод се не закључи мир;

2.) да за базис преговарања о миру послужи предлог који су делегати балканских савезних држава поднијели у Лондону на дан 10. децембра 1912. године, т. ј. да се гранична линија повуче од Мидије на Родосто, с тим да Галипољско Полуострво остане Турској, а да све остале западне земље буду општа својина балканских држава, са изузетком Арбаније, о чијим границама и уређењу рјешава конференција амбасадора у Лондону. — Помињући западне земље, изрично се тражи и захтијева, да Једрене и Скадар морају бити предани Бугарској односно Црној Гори прије закључења мира;

3.) да се острва Јејејског Мора предаду Грчкој. Међу острвима изрично се помиње Крит, са захтјевом да се Турска има одрећи свих својих досадашњих права на њ;

4.) да је Турска дужна дати балканским савезним државама ратну оштету. Величина њене суме има да се одреди прије потписивања акта о миру;

5.) да се обезбиједе права хришћана и оних поданика балканских савезних држава који се буду налазили у Турској. Исто тако, ако би се решавало ма о каквим пи-

тањима финансијске природе, а која проистичу из рата, балканске савезне државе траже да имају том приликом свака свог представника.

Као и у првој, тако и у овој прилици Турска, молећи за посредовање великих сила за утврђивање мира, игра врло дволичну улогу. Она моли и жели мир, али не нуди никакву стварну основицу за преговоре, него се извлачи подмећући велике силе, да се она испољавају мјесто ње.

Руска штампа то је врло лијепо уочила, те о томе сасвијем коректно расуђује.

„Турска, кажу нам, веле „Биржевија Вједомости“, предаје своју судбину у руке европских држава, усвајајући њихову колективну ноту која је претходила прекидању преговора о миру и настављању рата. Па у чему је та промјена? Увјерају да турска влада усваја ноту, али из страха од народнога гњева, није ни званично саопштила усвајање о предаји Једрена. А то ће, каже се, трајати све дотле догод се не сврше претходни преговори о миру.

Ако та увјеравања одговарају истини, пред нама је један нов и доиста вјешт маневар турске дипломатије. Предати Једрене Бугарима — значило би да Турци признаду своју потпуну немоћ, коју им турско јавно мњење не би ни пошто опростило. А Младотурци не би никако хтјели да тако што признају; они би сада само једно хтјели: да велике силе посреднице о свему донесу сурову и неопозивну одлуку, како би изгледало да је младотурска влада силом принуђена да попусти вољи Европе, и да због тога само није више у могућности да се са савезницима разрачунава на ратишту, него да мора попуштати силном европском притиску.

Нашљедницима Ђамил-Паше изгледа да је такво држање — иза европских леђа — сасвим поштено; предаја Једрена европском концерту, који ће га одмах затим предати Бугарима, њима није издаја, већ само услуга отаџбини...

Такви су ето гласови који објашњавају ћутање Младотурака о судбини Једрена“.

„Руско Слово“ жигосе турску владу што хоће да сједи на двије столице и указује на дволичност турске владе у питању преговора за мир, па вели да се јасно показало да цариградска влада има два лица; једним је окренута Европи, а другим се служи за домаће потребе.

Као што смо и ми раније увијек истицали, тако и „Руско Слово“ долази до закључка, да оваквим дволичним радом Турска самој себи највише шкоди.

„Што даље одмичу догађаји, вели оно, у толико је и положај Турске све тежи и безизлазнији.

Нове жртве, које савезници приносе, изазивају, са свим природно, и нове захтјеве. Захтјев, — да Турска плати ратну одштету, а који се захтјев децембра прошле године није покретао, — избија сада у прве редове. И ако велике силе још нијесу одлучене да помогну то тражење, ипак, сваким даном, постаје све тежи и незахвалнији задатак европске дипломатије, да савезницима препоручују умјереност и уздржљивост. Ако контрибуција у готовом новцу не буде лако остварљива, захтјеви за ратну накнаду лако могу узети једну другу форму: право савезника да још захтијевају и узимају турске територије.

Нове побједи балканског савеза учиниће да ће Турска морати озбиљно рачунати са примицањем бугарске мете до самих врата цариградских.“

Велике силе, којима се мора признати да се искрено старају за утврђивање мира, имале су прилику да уоче и да буду на чисто с киме имају посла, па смо увјерени, да ће учинити све, да се испуне праведни захтјеви балканских савезних држава, које су овом приликом боље него икад дале доказа о своме такту и обзирима.

Што се саме Турске тиче, ако буде и даље ишла започетим правцем, дочекаће да ће јој одуговлачење и ометање поновних преговора опет натоварити још теже услове за мир.

Нови преговори о миру

Да би се видјело како се у Биограду у владиним круговима суди о новим преговорима о миру износимо овај уводни чланак владиног листа „Самоуправа“:

Турска влада саопштила је сер Греју, почасном предједнику конференције амбасадора у Лондону, своју жељу да поново отпочне преговоре о миру. Није познато, осим те и тако изјављене жеље, какве концесије и каква јемства обећава турска влада. Претпоставља се да је за базу нових преговора узела ноту великих сила, која је Турској предата у току лондонских преговора о миру, и на коју је требало да Јеврона добије било потврдан било одречан одговор. Као што је познато, младотурска Јануарска Револуција омела је рад Ђамил Пашине владе по овој ствари, те су доласком Младотурака на владу, пошто је најзад дала превршила мјеру, савезници морали прекинути преговоре и поново отпочети ратну акцију.

И овога пута успјела је младотурска револуција само по форми, али не и по суштини постављеног задатка. Младотурска влада ставила се на гледиште, противно Ђамил Пашину мишљењу, да ни пошто не треба дати Једрене, као што не треба учинити ни остале уступке балканским савезницима. Окривљујући Ђамил-Пашу, младотурска влада пошла је у борбу, како то руска пословица каже: „Са пуним колима амбиције, али без потребне мунитије“ т. ј. без довољног и потребног схватања ситуације у којој се налазила Турска. И тако су Младотурци дошли на владу једино зато да тек у њој јасно виде да се бољи мир, од онога на који је Ђамил-Паша био готов признати, не може и не да склопити.

Од дана прекида отпочетих преговора за мир отпочела је и нова борба на Балкану и ево већ пун мјесец дана како се приносе нове, велике и нежељене жртве од стране балканских савезних држава.

Па зар те жртве да буду подносене једино, како се ето сада и показало, и у намању руку неоправданом прохтјељу Младотурака да тек својим доласком на владу увиде колико је Ђамил-Паша био у праву и колико је било неопазивно немогућно закључење иоле бољи мир?

Али је новим жртвама и одмазда нова. Оно што је, под угоднијим околностима било лакше, сада је, под промијењеним и горим, много теже.

Ако смо добро обавијештени, нови преговори неће моћи ни отпочети ако Турска не пристане на уступање Једрена, Скадра и Јејејских Острва, и ако у принципу не да пристанак да балканске државе имају право на накнаду трошкова — на ратну одштету.

Све је ово још за времена било стављено изборској влади на знање када је још могла избјећи своје доиста нежељене погрешке у одбијању већ скоро признатих и примљених погодба; зато сада ови и овакви услови и не долазе као нешто ново и непознато, већ једино као ствар добро позната и одлучна наглашена пред настављењем ратних непријатељстава.

Искрено желимо да се овога пута, када је жеља о миру опет потекла од стране турске владе, преговори приведу и крају, како би се жељени мир што прије спустио не само на турска и балканска работничка поља, него и на државе цијеле Јевропе; како би се већ једанпут узбуђени и узнемирани свијет вратио својим свакодневним и обичним пословима.

А нико не смије порећи да све ово зависи једино од турске увиђавности.

Србија и бој око Скадра

„Нова Слободна Преса“ с дана у дан бива све нервознија и све више разуздана. Окомила се свом жестином на савезне балканске државе, а нарочито на Србе. У пошљедње вријеме ступи тога листа препуни су силним глупостима о Скадру и акцији око њега. Сад се устремила и противу тога што Србија шаље потпору противу Скадра. На то јој „Самоуправа“ достојанствено одговара: „Нова Слободна Преса“ (9. марта п. н.) у свом чланку „Србија и бој око Скадра“ поново пита: „Што ће српске трупе код Скадра? Каквог интереса — вели — може Србија имати, што ће судјеловати у бојевима око једнога града, чија је судбина већ одавно одлучена?“ Нарочито замјера, што све то бива: „у једном тренутку када, како то по свему изгледа, све несугласице између Србије и Аустро-Угарске почињу да се сређују и када је на објема странама ојачала жеља за споразум“.

Српска влада несумњиво је и дјелом показала да доиста жели поправити своје односе према моћној сусједној монархији. Посланик Краљевине Србије у Бечу г. Јовановић отпочео је рад на томе, али зар би посланик могао ишта од тога предузимати, да то није била жеља и саме владе? Дакле, поправку односа жељела је и жели српска влада.

Шаљући своје трупе под Скадар — ми и овога пута понављамо — српска влада врши своју поторну савезничку дужност. Може ли се, дакле, имати смисла тражити од ње да невршењем своје дужности кида савезнички уговор? Па не само то, него је баш у интересу и наших сусједних пријатеља да имају поред себе исправног и лојалног сусјела, који своје примљене обавезе увијек поштено и искрено врши.

Судбина града Скадра рјешавање се и одредити доцније. Али прије тога, и Црногорци имају право, исто као и Бугари и Грци, да раде на остваривању своје жеље т. ј. да своје недовршене послове приведу крају и тако Турке нагоне на мир.

Према томе потребно је како на све тако и на поједине чланове балканског савеза, примјењивати једно и исто суђење, јер тада је оно праведно и свуда има више дјјства и пријема него ли кад се о једној истој радњи двојаким мјером мјери и двојаким судом суди.

Политика о Скадару

Београдска „Политика“ о Скадру доноси овај уводни чланак:

Одашиљање српских трупа под Скадар изазвало је бурну негодовања у аустријској штампи. Искрцавање наше војске у приморју дочекала је „Нова Слободна Преса“ скоро као повреду рођене територије. Као да су наши батаљони прешли аустријску границу, када су ногом крочили на обалу заливену крвљу наших синова. Скадар је још турски, јер га Турци још држе; наша помоћ не значи ни демонстрацију ни разметање, већ једино строго испуњавање савезничке дужности, од које је Србија начинила своју скрупулу и свој понос. Ми смо још у рату с Турцима, савезничке дужности и писане и неписане — још трају. Шта је, дакле, природније од наше помоћи Црногорцима противу Турака?

Још нешто. „Нова Слободна Преса“ не престало понавља, да се око Скадра узалудно крв пролива, да се хиљаде живота људских жртвују за један фантом, за лични успех једнога краља. Ми не мислимо тако. Питање Скадра је питање српског народа. Поред савезничке дужности пад овога града диктује и наша национална част.

„Нова Слободна Преса“ велика његов пад неће измијенити и његову судбину: Скадар дефинитивно иде Албанији. Ако је тако, ако је судбина Скадра доиста ријешена, коначно ријешена, зашто се Преса љути на Србију и њену помоћ? Зашто она жали на одашиљање наших трупа под Скадар, кад пад његов неће, по њеном дубоком увјерењу, измијенити његову судбину? Зашто она не плаче над животима наших војника, кад њихова проливена крв неће искупити ни њихове гробове? Или можда дубоко увјерење Пресино није тако поуздано? Преса се боји, да се, можда, и противу дефинитивне одлуке, не призна апелата када се она крвљу испише?

У осталом, наша је савезничка дужност да помогнемо савезнику. Ми то чинимо у толико радосније, што је тај савезник Црна Гора. По паду Скадра имаће Аустрија да разговара са краљем Николом. Да ли ће се ловћенски орао сложити с мишљењем Пресиним о судбини Скадра, велико је питање, али да ће он имати да каже пошљедњу ријеч, у то Преса може поуздано вјеровати више него у моћ својих „дефинитивних“ одлука.

Све је ово познато и „Новој Слободној Преси“. Само овај аустријски лист има и аустријски начин размисљања. Аустрија је од Скадра створила своје ново *Noli me tangere* и брани га својим старим методама.

Када је требало отјерати Србију са мора, Аустрија је ставила Европу пред дилему: Или свјетски рат или Србија са мора. Одлучност, с којом је то учинила, и мобилизациони блеф, којим је оперисала, успјели су; Србија је отјерана с мора.

Дошло је за тим питање граница на силу створене Арбаније. И опет је Аустрија ставила Европу пред исту дилему: Или Ђаковица и Дебар Арбанији, или свјетски рат. Али је тон био спуштен, стара је одлучност нестала, Европа се

прибрала и — Србија неће изаћи из ових вароши.

Сада је дошао у питање Скадар. И по трећи пут Аустрија ставља Европу пред стару дилему. „Будући свјетски рат, пише Преса, добио је ново име: сада се зове Скадар“. И опет је то Србија, и увијек Србија, која ће га изазвати. И зар Европа да огрезне у крви, да не би потамнила круна краља Николе и уздрмали се темељи његове династије?

Али Пресино писање не бије више некадашњом ратоборношћу, њено јадиковање над будућношћу Европе не може више никога да гане и њене су данашње сузе, сузе размаженог дијетета коме се више не чини по вољи. Има нешто промијењено у Европи. Свјетски рат је престао бити бауком којим је Беч плашио Европу. Стара је дилема изгубила своју чаробну моћ и, парадоксално одлучног одговора једног данашњег великог државника, може се смјело рећи: Европа не жели рат, али га се и не боји.

Опсада Скадра

Дописник „Трибуне“, Катапари, шаље из Подгорице своје листу ове ретке: Опсада Скадра наставља се свом снагом. Црногорски батаљони удаљени су за даљину метка од турских откопа у долини Скадра, уздуж ријеке Кири. Турска позиција Мали Бардањол, опкољена са свих страна, нема озбиљне борбе за одбрану. Црногорска артиљерија, систематским ноћним бомбардовањем, чини пребиједним положај скадарског грађанства. И срце Скадра и сусједни крајеви погађани су често од црногорских граната. Турска артиљерија не може доминирати над црногорском, њени су хитци готово увијек крашки и неуспјешни, а осим тога су ријетки, јер су Турци при крају с муницијом. Ударац хаубица на непријатељским утврђењима био је страشان.

Скадар је нун застава. То се из Подгорице јасно види. Чини се као град у свечаности, ради вреве и ради множине страних застава, које лепршају: застава црвеног крста, црвеног полумјесеца и толико других. По тачним информацијама излази, да се Турци служе заставом црвеног полумјесеца у сврху заштите војних магазина и склопишта војника.

Међу црногорским војницима влада велико огорчење против Турака, јер они често избацују бијеле заставе, а у борби на Бардањолу служили су се црногорским заставама против свих обичаја. Приплава се систематски главни јуриш. Овдје се не брину много за акцију власти. Вијести, које долазе из иностранства, као да се ових људи не тичу.

Црногорци се неће никада одрећи својеног већ Скадра, за којим теже кроз вјекове, те неће подлећи ни којој одлуци, која им не би донијела посјед Скадра.

Арбанаси, који се налазе међу четама Есад-паше, непрестано дезертирају. Они долазе до црногорског табора те причају о клонулости турске посаде, о очајном положају грађана ушљед великог броја рањеника и болесника. Краљ Никола је на захтев заповједника Есад-паше, послао у Скадар љекарију, шећера, каве и чаја за рањенике.

Понављам, што сам вам већ писао: отпорност турског заповједника противна

нију. Турци не смједоше даље на затражише помоћ од Гацка и Борча.

Ту ноћ добише усташи помоћ из околних села око 200 људи под командом Трифка и Васа Буве, Ђетка Дамјанца и Тома Станића: а Турцима дође у помоћ 1500 Борчана и Гачана. Зором Турци нападоше на ушанчене усташе, те се затури жесток бој који потраја до 2 по подне, када Турци освоје усташке шанце на Нода, а усташе претјерају у Буковину. У најкритичнијем моменту пристиже усташима у помоћ Симо Ђоговић с 15 бјараних жомака и изненадно нападе Турке, које збуни, а усташе из Буковине, виђећи турску забуну, учине контранапад и разбивши Турке поврате изгубљене позиције. Поражени Турци повуку се на Анове и до границе гатачке, гдје се продужи бој до ноћи.

Овдје се рани Таир Муџанин и Турци имаше огромне губитке, док су усташки били врло незначитни.

Увече се спремише усташе за сјутрашњи бој, али до овог не дође — јер им згрози с леђа Селим паша с 1000 људи, који је 8. јуна разбио усташе код београдске цркве и похватао Гачанима у помоћ.

Како је Селим паша стигао код Ђоговића кућа, бише усташе принуђени да без боја напусте своје позиције у Ријечи и да се непобијеђени повуку у Ривцу и више кућа Јарчевића направе шанце. Селим паша се 10. јула састаје с гатачком војском и спрема

је правим интересима становништва. Јавност у Скадру чини Есад-пашу одговорним за смрт Хасан Риза бега и криви га ради зла, што се догађа граду, јер да и жели доћи на пријестоље будуће Арбаније.

Пошто ме нијесу задовољиле тврдње црногорских официра, хтио сам да се сам тачно информишем о њиховим Арбанасима, који су независни од црногорске власти. Увјерио сам се да постоји исти онај антагонизам, ако не још виши међу католичким и муслиманским Арбанасима, какав сам открио прошле године приликом устанка. Скадарски Малисори присташе су Црне Горе. Готово нитко не зна, да је у Трсту био какав арбанаски конгрес. Кад сам припоштио имена оних, који чине пропаганду за велику Арбанију, нашао сам велики скептицизам. Изводили су ми разне чине што су их поједини вође починили, као и то, да неке особе имају такве документе, који би, да се објелодање, оборили попут куће од барута неинтересован тобоже патриотизам некојих бораца за аутономију велике Арбаније.

На сваки начин мисле многи, да ће, буде ли Арбанија и конституирана, ући у балкански савез под славенски утицај, јер је многим интересима везана уз тај савез.

Обишао сам све ратне позиције и констатирао свадје велик ентузијазам, па и код Срба, који су индиректе интересовани на заузећу Скадра, али одлучни да учине своје као да се ради о властитом њиховом интересу.

Скадар и околина

О Скадру и његовој околини један, који је дуго живио у њему, пише ово:

Пад Скадра надом Бардањола не може бити осигуран за то, што је он још доста далеко, што се пред њим налази још неколико главица нижих, на истој коси на којој је и сам град Скадар на Бојани; што има један врло узани пропуст којим се Кир пробија своје утоку у Дрим; што се Кир разлива по пољу због узаног пропуста свог, и толи један дио вароши Скадра, Латинску Махалу, онако исто као Бојана што плави пазарски дио вароши, те се комуникација између вароши и пазара мора прећи мостом на Бојани к Тарабошу; даље што је Тарабош на десној страни Бојане на вису изнад стрмени Амамале и Козине; што се ту увукло Скадарско Језеро и хвата простор између барљивог Штоја, кршевите стрмине Козине и села Широке и што се Тарабошу мора пенјати уз кршевито брдо од обале Језера, од села Широке и Мурџа као јединог могућег прилаза, који и у овом правцу има бришући положај, па и сам терен од Језера до врха Тарабоша чине сами крш и врло је незгодан, јер има и таквих кршевитих пукотина, преко којих се не може пријећи; даље, што артиљерија са града под заштитом Тарабоша може да дејствује у свима правцима, а нарочито у правцу Брдице и Бардањола; даље што је Брдица у Задрим и ако на даљем остојању, важна за одбрану Скадра што је по природи јака, што заузима велики простор, што је кршевита, што је око ње мочар велика, што има испресјецане косе са јачим провалама и кршевитим пукотинама и

што је Брдица преко Дрима од града, а од Тарабоша и преко Бојане. Све ово важи са малом разликом и за Бушате. Задрима је клуч Скадра и у чијим се рукама она налази, Скадар му мора отворити врата.

На барском путу десном обалом Бојане прво долазе Амамале под самим стрменима Тарабоша; па онда долазе села Битоља, Неранце, Луле, Алиа, Катркола и даље преко, Мркојевића Бор.

Крајина Скадарска захватила је простор од врха планине Румије до Тарабоша и до Језера; њој кад се узме и Козина у броју припада 28 села и засељака са кућама од камена и на камену, али су Тарабошу најближе Ђурџи, Барјактарово, Зогање, Широке и Козина. Она се пружа од планине Румије, до Пет Убала, до Широке Горе и свршава се врхом Тарабоша; а Тарабош је најнижи врх њене пошљедње косе на сјеверу, која се њиме свршава сјеком стрмени Амамале, Козином и Бојаном управо према граду скадарском.

Врх Тарабоша скоро је три пута већи од висине врха кршне главице, Тепе, на којој је град Скадар. Сва подлога Тарабоша и града кршевита је и оба су утврђења на кршним врховима, а пут којим се прилази граду усјечен је у камену и пролази од главе скадарског пазара до улаза у град са сјеверне стране; дубина овога просјека толика је, да се човек не да видјети ни кад прилази граду ни кад излази из града.

Са Тарабоша се види свако кретање по граду и артиљеријом са њега град је потпуно заштићен, а и међусобна одбрана града и Тарабоша осигурана је.

Тарабош воду за намирнице своје добавља од Бојане, но могуће је, да има и своје цистијерне у самом утврђењу.

Скадар с водом стоји добро. Он има Језеро, Бојану, Кир и Дрим. У Штоју, ошним Кира, налазе се још и ове ријечице: Врака, Риола, Ђурђино Око, Суњ Ђониг, а налази се и један јак извор у Кошимау. Док у Задрими вода није добра, нарочито љети је толико топла да је не употребљива; пити воде у Задрими, а не добити грозницу то није могуће ни замислити ни за саме мјештание.

Кир може да буде велики и опасан, он кад на дође плави варош нарочито латински дио, док љети скоро пресушује; увире у Дрим; корито му је пјесковито. Он кад на дође разлијева се пољем и коритом својим вода прави неке изврће, пјесковите рупе и вртаче, које су опасне кад човек на њих наиђе; у оваквој једној вртачи 1872. године удавио се и један валија скадарски са коњем заједно. Остале ријеке скадарске по Штоју прикупљају се у јазове скадарских воденица — немају сталног корита, а већином се разлијевају пољем са неодређеним током.

Сама скадарска варош подводна је и за то што се налази при дну поља до Бојане. Међутим све ријеке црногорске на и Цијевна увиру и сливају се у Скадарско Језеро те ово нарасте толико да собом потопи велики дио роднога зетскога поља; оно потопи и Црнојевића Ријеку и њену пашу држи у води по неколико и сам Дрим који се под градом Скадром улива у Бојану, и овој чини велики успор да не само да Бојана не може да отиче, већ се због успора Дрима

вославне с муслиманима како би лакше навела своје скривене планове — тада се и Обрен Рњез (као и остали народни прваци) заложно за права свога народа и правилно рјешење аграрног питања. Аустријска влада узме у заштиту муслимане, приморавајући православне да пристају да остане „по старом“; али кад наиђе на жесток отпор, прогласи ратно стање које се односило само на православне. Непрестана насиља аустријске владе принудиле невесињске прваке на договор, с кога се обрате књазу Николи за помоћ и за посланика одреде Обрена Рњеза. Књаз је лијепо примио Обрена, али му не обећа никакву помоћ, него поручи првацима, да играју у борби за народна права, а у свако доба да им је црногорска граница широм отворена. Обрен се врати и саопшти првацима књажев одговор.

Кад аустријске власти добише навод да све невесињске прваке похваташе — а они то сазнавши 17. фебруара 1870. емигрираше у Црну Гору. Сердари: Кико Стефановић и Бошко Гузијач; капетани: Илија Стефановић и Трифко Грубачић; Мијајло, Јован и Живко Гушић; поп Ристо Гаћина, алај-барјактар Јовица Зиројевић, Обрен Рњез, Бошко Бунајловић, Јово и Јанко Вржовић, Симо Ђоговић, Буко Грубачић и Обрад Гузијач.

Прешавши у Црну Гору, били су упућени на Петине, гдје их аустријски консул барон Темелз покуша наговорити на повратак, али без

ПОДЛИСТАК

Обрен Рњез

— Успомена из Херцеговачког Устанка —

25. јануара 1913. погинуо је јуначки борећи се, под бедемима тврдога Скадра, чувени невесињски усташ Обрен Рњез*)

Прилику пут узео је видна учешћа у народним покретима кад се 1875 узмутило Невесиње и Површани спремили на буну — те затворивши Фојницу пресјекали су невесињским Турцима везу с Гацком као и показали им сваку покорност — што је исте принудило да оружаном руком угуше устанак.

Кад ова настојавана турске власти да се устанак угуши мирним путем не уродило плодом и кад њиховом стрпљењу дође крај, спремили се и с великом снагом нападоше усташе на пет мјеста.

Тако 8. јула 1875. нападоше Турци од Гацка на Фојницу са снагом од 430 људи под командом Таира Муџанина.

У Фојници је била само површна стража од 39 људи под командом Цера Прстојевића, од кога затраже Турци да се уклони с «царске царе» да прођу у Невесиње.

Кад их Цера одбја, ударе Турци с неравном свом и по кратку али крваву боју принуђе Површане на уступање и заузме Фој-

*) Покој. Обрен родио се 18. апр. 1855. у Фојници од оца Мијајла и мајке Стане.

враћа Језеру те тако плави и потоци и саму варош до половине, а и корито је њено за онолику масу воде узано, неочишћено, и до Обода плитко, а нема ни довољног пада, те је тако и неспособна за отицање веће водене масе, и без сумње су и воде скадарске биле један од јачих узрока, те је до сада остао неосвојен одавно чувени град Скадар на Бојани.

Но Бог је добар, он ће нашој победоносној војсци дати махове и Скадар ће у скоро бити трофеја наше уједињене победоносне војске, слава нека јој је!

Путови су од Скадра водени и сухи; водени су језером за Црну Гору, и то: за Вир, Црнојевића Ријеку, Синац, Плавницу и Хотски Хум и Бојаном на Обод за Улцињ, Љеш, Ди-Медуу и у опште за приморје.

Суши су путови за Бар десном страном Бојане, за Црмницу крајином изнад језера; за Зету и Подгорицу Штојом преко Коплика и Хота на Дечић и Ђав Кишу; за Гусиње Пустопојем и Суворовом на Селца; за Малесију Киrom на Дриваст; за Ђаковицу и Призрен Задримом на Везирове Анове, Догање, Калеју, Пуку, Ђав Мане и Миридите до Везирова Моста, одакле пут за Призрен иде Љумом, а за Ђаковицу Дукађином и Асом, и преко Задриме за Стругу, Љеш, Ди-Медуу и Драч. Скадар је због путова врло важна тачка на Балкану, а за Црну Гору посебно он је животно питање, које се мора ријешити у корист њену.

Књаз Мирко на бојном пољу

Обилази позиције

Мурићани, 5. марта. — Прошлих дана Њ. Кр. В. Књаз Мирко прегледао је артиљеријске позиције на Широком Вису и Облику, гдје је посетио дођо црмички баталион. Данас је Њ. Кр. В. Књаз Мирко отпутовао преко Зогаја на Груду да посети Њ. Кр. В. Престолонашљедника и да види војску у зетском одреду. Бригадир сердар Ј. Вукотић, који је прекјуче био у Мурићану, отпутовао је данас за Груду пратећи Њ. Кр. В. Књаза Мирка.

Посредовање велесила

Одговор Бугарске

Софија, 2. марта. — Влада је предала посланствима одговор на посредовање велесила.

Одговор Србије

Биоград, 2. — Одговор савезника предан је представницима великих сила.

Одговор Грчке

Атина, 2. марта. — У 6 сати у вече страни посланици лично су дошли у министарство иностраних дјела гдје им је министар благодарио за њихов корак и предао услове под којима су савезници вољни да покрену преговоре о миру.

успјеха и ако је између њих посредовала црногорска влада.

Пошто не дође ни до каква споразума између емиграната и аустриског коопсуза, црногорска влада интернира емигранте у морачки манастир, камо се кренуше 1. марта.

По њиховом одласку, а под великим притиском аустриске владе, попунио народ и аграрно питање би ријешено на исти начин као и прије буне 1875.

Пошто је створила расцеп међу православним и муслиманима, а како је у Старој Србији и сјеверној Арбанији плашљива буну коју је постигла Аустрија, спремала се на окупрање турских земаља до Солуна, као и одзимања оног дијела Херцеговине који је 1878. г. пришао Црној Гори.

Босњански емигранти у Турској из 1878. г. под руковођенством пљеваљског муфтије организовали многе чете у Нонопазарском Санџаку, а у исто вријеме припремају терен за општи покрет муслимана у Босни и Херцеговини против аустриског надарања на Солун. И у ту циљ позваше емигранте у Морачу да им се придруже, стављајући им на распотожење понаша и оружја.

Емигрантима се било досађало дуго стапонање у Морачи, (тим више што су им из Херцеговине стизали врао жалосни гласови о патњама народа), те ријеше да бјеже у Херцеговину.

По позиву владе 24. јуна пођоше на Це-

Мишљење дипломатских кругова

Лондон, 2. марта. — „Рајтер“ сазнаје, да у дипломатским круговима влада мишљење, и ако је предлог о посредовању примљен под условима, ипак се даје прилика да се поведе расправљање о поднесеним условима.

Нова база за преговоре

Беч, 4. марта. — Према „Политичкој Кореспонденцији“, из Софије тврди се да су дипломатски кругови добили саопштења, да се велесиле баве пројектом нове базе за преговоре о миру. Достава тих предлога савезничким државама и Турској извршиће се у брзо и надати се, да ће пројект, чије су главне тачке већ утврђене, моћи послужити као мост становиштва ратујућих странака.

Помоћ из Србије

Деманти из Биограда

Биоград, 3. марта. — Вијест о несугласици због команде над трупам црногорско-српским пред Скадром нетачне су. Тек се српске трупе буду искрцале, оне ће бити под врховном командом Краља Николе, као и командант српских трупа фелнерал Петар Бојовић, који ће руководити операцијама.

Укрцавање трупа и материјала

Солун, 3. марта. — Бугарска чета и батерија отишле су из Солуна. Срби продужавају укрцавање трупа и материјала за Арбанију. Три натоварена брода спремна су за одлазак.

Турци опет потучени

Успјех бугарске војске

Софија, 3. марта. — 27. фебруара двије бугарске колоне код Алкалана јурнуле су на непријатеља и заузеле непријатељски редут, који је постојао на истоку села; непријатељ је покушао да поново освоји шанац, али је нагнан у бјегство, оставивши око триста мртвих и рањених. Заробљеници турски причају да су Турци изгубили сваку наду у успјех и да их силом гјерају да се бију. Турски војници масама бјеже из Једрена; нема дана што по педесет шездесет војника не добјежи у бугарске линије.

Конференција амбасадора

Амбасадори и одговор савезника

Лондон, 2. марта. — Јутрос су се амбасадори састали у министарству иностраних дјела, ради расправљања одговора савезника.

тиње Ђико Стевановић и Бошко Гузина, а остали осташе у манастир до 29. јуна када ускочише у Херцеговину, а међу овима био је и Обрен.

Чим су дошли у Херцеговину, почеше буљити народ и одметну се нешто пандура, те запале неколике карауле. Затим скопистришу сву снагу у Луковац, гдје им 1. септембра ударе солдати; али их усташа разбију и отму им комору. Сјутри дан поновише солдати, напад с много већом силом, а усташама несташе муниције, те се повуку к Социни.

Народ се узруја, православни и муслимани здружише се противу Аустрије, и само се очекиваше полазак аустриске војске на Нови-Пазар, па да све листом устане, а на чело покрета стајаху сердари.

Видећи Аустрија да се православни и муслимани измирише на њену штету и заједнички окренуше против ње, побоја се велике народне буне, те замоли Црну Гору за посредовање.

Усташаи заузеше положај преговарајуће странке и пошто им се испунише сви захтјеви, смирише се 1. марта 1880. год.

Тада се Обрен поврати својој кући у Фојницу, код које је био под непрекидним полицијским надзором до новембра 1881.

Да би извршила оно, што није могла г. 1879. Аустрија се спремаше у јесен 1881. за продирање на Солун, па да би се осигурала у Босни и Херцеговини одлучи завести појачање.

Савјети великих сила савезницима

Лондон, 3. марта. — „Рајтер“ сазнаје, да су се амбасадори искључиво бавили одговором савезника. Не крије се да се услови сматрају као претјерани. У извјесним круговима опажа се љутња која потиче из тог оријенталног трговања. У потоњем моменту амбасадори нијесу мишљења да услови искључују могућност посредовања, те ће с тога велесиле у шљедећем кораку дати извјесне савјете савезницима, чији ће резултат бити, надати се, измјена савезничких услова у смислу који ће по мишљењу велесила дати основицу за повољно закључење мира. Конференција је трајала готово два сата и по и нова је заказана за сриједу.

Опет врење у Цариграду

Незадовољство официра

Цариград, 3. марта. — Група официра предала је јуче великом везиру меморандум, у коме се истиче да промјена владе није ничему послужила; обновљење рата натуриће порти још теже услове мира, те се с тога велики везир позива да поднесе оставку.

Борбе пред Цариградом

Турски службени извјештај

Цариград, 2. марта. — Званично се јавља: Јуче је једно одјељење седме дивизије с лијевог крила на Чаталци извршило излазак. Непријатељ је створио артиљеријску палбу и његова пјешадија је била покушала јуриш, али захваљујући јуначком отпору наших војника, потпомогнутих топовима са „Киртепа“, непријатељ је био растрјеран, са огромним губитцима. Истог дана непријатељ, који се налазио на висовима Хусакбеј, нападе наше предстраже осме дивизије, али био је сузбијен. Други корпус нападе из Чарикеја непријатеља и принуди га да се повуче у опкопе на западу Кадикеја. Пјешадијска ватра с обје стране дуго је трајала. Гађање наших трупа било је добро; у борби су учествовале и наше топције, чија ватра примора непријатеља да одступи. Наше трупе на страни Инџигиза предузеле су офанзиву. Никакве промјене у Једрену и Булаиру.

Тобожињ успјех турски

Цариград, 5. марта. — Званични билтен гласи: Код Једрена био је лаки дуел артиљериски. На страни Чаталце, наше предстраже које се

С богатим даровима уз велике повластице припућаваше народне прваке, да пристају на увођење војачења и да исто а у име народа мољбом затраже од цара — што ће им се наравно и усвојити. Прваци не само што не присташе, него се јавно почеше спремати за буну, — што принуди Аустрију на енергичније мјере — те 24. октобра 1881. г. прокламацијом заведе војачење.

На ово се народ узруја, и хитро се спремаше на буну и ако томе не бјеше вријеме а прваци да би добили времена вођаху преговоре с владом до 4. децембра 1881. када рудински и завођски прваци имаше састанак у Фојницу, па коме закључе да се оружаном руком бране народна права и прокламацијом позваше народ на оружје.

Тада је и Обрен узео видна учешћа у дијању устанка и 5. децембра имао је састанак с мостарским првацима у Мостару, на коме је утврђен споразум о буни мостарског кадилука и о вези између мостарских и невесињских усташа, а по свршеним преговорима повратио се у Фојницу. Ма да је још почетком децембра устао на оружје цио билећки и дио сталочаког кадилука, није било до Божића битакса с аустриском војском, јер се иста држала повучено, а 29. децембра освоје рудиначки и завођски усташа 7 кадилука и оцједу Билећу и Град Корићки.

Чувени турски буџук-баша Салко Форта устао је 36. децембра са 100 муслимана и

налазе на западу Кастари отвориле су жестоку артиљеријску ватру на непријатеља који је био у Акалану. Непријатељ је сузбијен с огромним губитцима. Једно од наших одјељења које је наступало у правцу Калфакеја напало је тамо на непријатеља и отјерало га, затим су наше трупе ушле у Калфакеј.

Грчки успјеси

Заузимање Самоса

Атина, 3. марта. — Грчке трупе заузеле су јуче Самос усред неописаног одушевљења народног.

Продирање Грка

Атина, 3. марта. — Трупе грчке освојиле су јуче Премети, а турске трупе вјероватно су се повукле пут Берата. С друге стране тврди се, да су турске трупе обузете паником напустиле варош Делвинеки.

— Георгије Зографос бивши министар иностраних дјела наменован је за политичког комесара Јањине. — Диадок јавља да је пјешадијска грчка дивизија са пуком коњице напала непријатеља код Ариниста близу Аргирокастроа и потукла га, заробивши 30 официра и 1570 војника.

Продирање грчке војске

Атина, 5. марта. — Грчке трупе заузеле су клисуру код Тепелени. Министар морине обавјеште је радиотелеграмом да је „Хамидија“ од подна до 5 сати у вече узимала угаљ ван порта александријског, затим да је отпловила у правцу сјеверо-запада.

Грци заузели Валону и Берат

Рим, 5. марта. — „Стефани“ доноси из Драча, да према стиглим онамо вијестима Грци су заузели Валону и Берат.

Заузеће Аргирокастроа

Атина, 5. марта. — Грци су заузели Аргирокастрон.

Заузимање Валоне

Рим, 5. марта. — „Стефани“ јавља, да вијест о заузећу Валоне од стране грчких трупа није још потврђена, али у сваком случају италијанска влада дала је својим представницима на страни сходне инструкции.

Неутралитет Аустро-Угарске

Изјава „Н. Винер Абендблата“

Беч, 2. марта. — Супрот биоградској вијести, коју су донијели француски листови, да се „Хамидија“ снабђевала у аустријским пор-

омах му се придружише многи православни из Невесиња с којим дође у Зови-до; а како је Форта био у кривом непријатељству с рудинским сердаром Мраком Лубурићем, то о каквом заједничком раду муслимана и православних није могао бити говора док им се вође не измире, зато сердар Лубурић затражи од Форте састанак. Форта се одозве позиву и 30. децембра састану се са својим четама на Слаковицу, гдје сердар опрости Форти братску крв и побрате се и на врло дијаван начин прокламује се братство православних и муслимана.

Закључак слаковичке скупштине учинише на народ обије вјере необичан утисак а одмах се јави покрет на више страна.

Тако 31. децембра подсердар Перо Тунгуз и Омер Шачић с четама борачких усташа освојаше Улог и 3. јануара 1881. нападоше на Калиновак. Чим је заузет Улог, ишак су површки и борачки прваци састанак с кога је команд. Бошко Гузина упутио позив загорским беговима да му се придруже и у ту сврху пошао је на Загорје Обрен Риџа да с Ченгићима изврши план по коме ће се вратити невесињски и загорски усташа. Пошто је свршио своју мисију на Загорје, пошао је Обрен на Цетиње да тражи помоћ Црне Горе и Турске.

(Свршиће се)

товима, „Н. Винер Абендблат“ изјављује да с обзиром на строго одржавање неутралитета Аустро-Угарске у току цијелог рата, није потребно ни побијати такву вијест.

Разне вијести

Мисија бугарског генерала

Софија, 2. марта. — Генерал Радко Димитријев отпутовао је јутрос у Петроград нарочитом мисијом.

Порат Кавала отворен

Софија, 5. марта. — Порат Кавала отворен је за пловидбу.

Нови кандидат за Арбанију

Букбург, 5. марта. — Из сигурног извора се тврди да овдје није ништа познато о кандидовању принца Морица Шаумбург Липе на арбанаски пријесто.

Грчки принц у Биограду

Биоград, 5. марта. — Сјутра у 5 сати по подне приспјеће грчки принц Никола са женом. Нашљедник Александар пратиће га из Скопља до Ниша. Гости ће одсјести у Краљевски Двор и у 11 сати отпутовати за Беч.

Развој балканског рата

Савезне балканске државе дале су Турској ултиматум на 13. октобра 1912., а Црна Гора је већ на 9. октобра отворила рат; даном 17. октобра датира навијештење од стране Турске Бугарској, Србији и Грчкој. У том размаку, на 15. октобра склопљен је мир са Италијом. У Црној Гори је на 30. септембра наређена општа мобилизација, а у Србији, Бугарској и Грчкој на 1. октобра. У исто доба наредила је и Турска мобилизацију I (цариградског), II (солунског) и неки дио III (ерзинџанског) војног збора. Савезне балканске државе провеле су лако мобилизацију, док је она у Турској наишла на тешкоће ради слабих комуникација и припрема. Према војној организацији располагали су Бугари као у ратном стању са 380.000 војника, Срби са 205.000, Грци са 110.000, а Црногорци са 34.000 људи. Напрама њима требали су заправо Турци избацити 1.000.000 војника. У истину су пако савезници у почетку рата били знатно јачи:

Бугарска је формирала 11 дивизија са 236.000 пушака; Србија 10 дивизија и 2 бригаде са 130.000 до 150.000 пушака; Грчка са 8 дивизија са по прилици 75.000 пушака и Црна Гора 4 дивизије са 31.000 пушака. Турци су могли тек средином октобра имати једва 400.000 људи.

Бугарска војска је била тако груписана, да је са снажним лијевим крилом могла јаво навалевати са сјевера према југу. Главна српска сила стајала је у двије групе: пријестолонашљедник код Врање а генерал Стефановић код Кестендила, гдје је дошла и 7 бугарска дивизија. Било је засновано, да се из двије fronte концентрички навали, на главни операциони циљ, на Скопље. Осим ове главне силе концентрисали су Срби код Куршумлије једну групу под генералом Јанковићем, која је имала поћи према Призрену, а на прузи Ужице—Краљево била је група генерала Живковића, која је имала освојити Санџак и сјединити се са црногорском. Грци су прошли са главном војном силом покрај Ларисе према Солуну док је за заштиту лијевог крила и према Епиру била концентрисана и једна дивизија. Главни дио црногорске војске пошао је према објема странама Скадарског језера, док се је једна споредна група концентрисала на сјеверо-источној страни Црне Горе, да пође пут Санџака.

Прву навалу су подузели Црногорци: већ на 9. октобра започели су они рат.

Њихове навале на турске утврде источно од Подгорице биле су успијешне и након заузећа височина око Туза стајао је Црногорцима отворен пут до Скадра. Док је сада главна сила пошла са сјевера према Скадру, добио је генерал Мартиновић тешке топове, да град бије са југа.

Српска војска под заповједништвом пријестолонашљедником ударила је на 23. октобра код Куманова на турску вардарску војску под Зеки пашом. С почетка су имали Турци успјеха, али битка на 24. октобра испала је повољно за Србе. У исто доба, на 22. и 23. октобра извојштили су Бугари код Киркилисе крваву побједу. На 22. октобра започело је опсједање Дринопоља са западне стране. Покушаји Турака након што су добили појачања, да сузбију главну бугарску војску на прузи Баба-Ески—Виза довели су код Лиле-Бургаса до страшне битке, у којој су Турци поражени. Ови су се за тим повукли у Чаталцу.

Пошто након битке код Куманова није више била потребна сва српска војска у Македонији, а Бугари су напротив код Киркилисе и Лиле-Бургаса претрпјели тешке губитке, послане су на трачко ратиште двије српске дивизије — група Стефановића и 2. дивизија — са опсадним материјалом и коњаништвом. Ова је војска употријебљена за опсједање Дринопоља.

Грци су уз незнатне бојеве на 21. октобра дошли до Еласоне и освојили су на 22. и 23. октобра Серфице. Турци су се повукли према Козани и Верји. На 1. новембра заузео је генерал Сапунџакис Превезу, док је главна грчка војска на 9. новембра запосјела Солун.

Послије битке код Куманова дошли су Срби без икаква отпора до Скопља и заузели су на 18. новембра Монастир.

Иза ових догађаја наступио је неки застој у офанзиви на разним ратиштима; покушаји Бугара, да заузму Дринопоље и да провале Чаталцу остали су безуспијешни исто тако као и навала Црногораца на Скадар. На 3. децембра склопљено је примирје, којему није приступила Грчка, нити је оно прекинуло бојеве око Скадра. Мировни преговори у Лондону распршили су се, на 28. јануара прекинути су и на 3. фебруара започео је поновно рат.

Најзнаменитији бојеви, који су били након што је примирје отказано, јесу они, у којима су се бориле оне бугарске чете, које су биле одређене против турске војске на полуострву Галипољу. Вели се, да је Бугарима успјело, да потисну Турке до утврда у Булаиру и да спријече искрцавање турске војске.

Пред Дринопољем се налазе три бугарске и двије српске дивизије. Савезници су жестоко бомбардовали град и подузели неколико навала на поједине утврде. Али турска посада под Шукри пашом држи се још и сада.

Срби су под генералом Јанковићем дошли до обале Јадранског мора и запосјели су луку Драч, а ових дана Грци Јањину.

У опште узевши, опажа се у другом периоду рата код турске војске нешто више активности и весеља за акцијом него у оном првом. Додуше први порази су неповољно дјеловали на расположење војске, али је већи утисак, који су на њу учинили заповједници Дринопоља и Скадра.

Из новоослобођених крајева

Тузи, 1. марта

Варошица Тузи — тај скут високе клисуре чувеног, славног и ако крваваг Дечића, — налази се у равном као тепсија пољу, испод Дечића, са западне му стране а међу њиме и тврдим Шипчаником.

Ово мјесто старе Доње Зете насељено је скоро искључиво Србима мухамеданске вјере и незнатним бројем хришћана. Становништву је матерњи језик српски, а пошто је Тузи Грудима и Хотима најближе тржиште служе се и арбанаским језиком.

Како сам са службом у Подгорици, имао сам прилике и до рата видјети Тузе. Као све турске вароши, и Тузи су по силе печат заосталости и оријенталске запуштености, али по алкавости Тузи су се одликовале.

О каквом год уређењу, које би и издалека напомињало Европу, није било ни помена. Мали изузетак чине два моста на потоку Рујели, које приписују заузимању неког Грка који је испред рата био кајмакан у Тузима. Довољно је била и мала киша, па да се у Тузима даве у блату.

Данас већ, за свега пет мјесеци од ослобођења, заузимањем наших власти поред безброј послова које доноси ратно стање и који се примјерно брзо савлађују, Тузи је сасвим препорођено.

Тузи је у новоослобођеним крајевима понајбрже осјетило благодати културе. Главна пјача и главна улица насуте су и поравњене одличним пијеском; тротоари и дубоке кунете се уређују; општинска барака подигнута је; одлично израђен колски друм од Туза до старе границе краљевине — до чувеног Ржаничког моста — довршује се. Такав исто модерни друм напреднуто се ради од Туза до Хотског Хума — одакле ће, поред хумског Блата, гором везати се са скадарским друмом. Није заборављена ни просвјета. Да не би ни дјеца губила вријеме у овом ратном стању, наређено је, да се у нарочито одређеном за то локалу уче писати, читати и рачунати.

Све ово видимо у Тузима, у дивљим до јуче Тузима, гдје до рата, без добро наоружана друштва, ни Црногорац ни Малисор ни дању није смио доћи. Срце од радости игра, груди се мионио надимљу гледајући васкрс старе краљевине Зете; уста сама шапћу молитву за славу палим осветницима и дуг и срећан вијек великом Ослободиоцу. **Врбљанин.**

Дневник

† Грчки Краљ Ђорђе

При закључку листа стиже нам вијест да је племенити владар савезне нам Грчке, Краљ Ђорђе, пао од мучке руке.

Како је текао овај мучки чин није нам познато, јер нијесу још појединости о њему стигле.

Глас о смрти Краља Ђорђа муњевитом се брзином распрострла кроз пријестоницу и свуда је примљена с болом, те су многи овдашњем посланику г. Евгенијадесу похитали одмах, да изјаве учешће у тузи.

Жалећи из свег срца велики губитак, који је задесио савезну нам Грчку и оплакујући смрт племенитог Краља Ђорђа кличемо му: Слава!

Помен У понедељак прије подне био је у манастирској цркви помен блаженопочившим Књагињи Зорки П. Карађорђевић и Књагињи Марији, кћерима Његовог Величанства Краља. Помену су присуствовали женски чланови Краљевске Породице, а чинодјелствовао је Његово Високопреосвештенство Господин Митрополит Митрофан, који је такође чинодјелствовао нарастосу, који је претпришле сриједи био у манастирској цркви умрлим члановима царско-руске владарске куће Романова.

Деманти. На молбу овдашњег аустријског посланства Министарство Иностранних Дјела саопштава нам, да телеграм, који смо донијели у прошлом броју нашега листа из Медве, а у коме се износи како очевидци тврде, међу којима је

и поморских капетана, да је мјесто „Хамидије“ вршио бомбардовање Драча и Медве, аустријски ратни брод типа „Марије Терезије“ — не одговара стварности: Аустријско посланство тврди, да то није био аустријски брод.

Посјетила болницу. Пред својим поласком из Црне Горе г-ђа Енар, супруга француског посланика била је у Подгорици и том приликом посјетила је болницу француског Црвеног Крста, обилазећи рањенике и интересујући се о њиховом стању када је сваком рањенику дала по неколико шigarета и по два перпера. Племенитој госпођи нека је и од наше стране срдачна хвала.

О Скадру. Г. др. Гргур М. Јакшић, професор биоградског универзитета, написао је у париском „Тану“ чланак о Арбанији. На крају тога чланка г. Јакшић је проговорио и о Скадру. Ради интересности тог излагања износимо све то:

„Дипломате увиђају данас да је ова албанска поплава прешла у Стару Србију преко Пећи и Ђаковице и Призрена и у Македонију преко Дибре и Охрида. Они као да су вољни да поврате или боље рећи да оставе Србима оно што је кроз читаве вјекове био њихов наслједни домен. Они су признали да осим историског права ми имамо уз нас све разлоге етнографске, географске, економске, стратешке, итд., итд. Али нам се Скадар и Зета још споре. Признаје се да је ова земља била српска до турског завојевања. Вели се, да је од завојевања постала албанска. Ја ћу да се позовем на свједочанство једнога човека коме се не може пребацити да је пристрасан у нашу корист.

То је г. Теодор Инен, бивши аустријски конзул у Скадру, стручњак за албанска питања код аустријске амбасаде у Лондону. У своме дјелу „Scutari und Nordalbanesische Küstenebene“ (стр. 41) он вели:

„Послије турског завојевања стара скадарска популација иселила се већим дјелом у Венецију, Павену и Падову у осамнаестом вијеку. Сву аристократију из вароши и околине истребио је Махмуд бег Бушатлија. Изгледа да су чланови разних угледних породица дошли тада из Црне Горе и примили на мјесту мухамеданство“. Г. Инен зацјелио не може бити изненађен што сад Црногорци у овој скадарској области полажу право на област која је вјечито била српска, чак и онда кад је ислам био, изгледа, у њој једини господар“.

Бомбардовање „Хамидије“. Ако се уважи изјава да се Србија покорила одлуци велесила у питању луке на приморју, а да стоји у Драчу док Европа коначно одлучи, справна да из Драча излази на позив Европе — што је то са бомбардовањем „Хамидије“? пита се „Наше Јединство“ и онда овако одговара: Европа је начелно пристала на оснивање Арбаније, по њој Драч би био у Арбанији, у њему стоји српска војска да чува ред — и турска оклопача бомбардује град... арбанаски, а да на то и не мрдну европске велике силе. Или и „Хамидије“ ужива протекторат Европе?

Бачко друштво у Цириху. Société Etudiants Slaves-Meridionaux у Zürich-у даће свима, који се обрате на ово друштво, сва потребна упуства за упис у љетни семестар било у свучилишту, било у политехнику. (Дописнице се франкирају са 10, а писма са 25 паре. Адреса: Carmenstrasse 47.) — У зимском је семестру управа била овако конституисана: Предсједник: дежурни; тајник: Јосип Матасовић; благодот: Тито Клинар; одборници: Милан Ивановић и Ненад Ланцовић. Чланова је било само 11. највише из хабзбуршке монархије, док је остали дио изостао ради рата на Балкану.

Свјетски Поштански Савез. Према рапорту међународне канцеларије Свјетског Поштанског Савеза, на крају 1912. године, налази се у истоме Савезу: 1. држава, колонија и протектората. Површина земље цијелог Савеза износи 116,310,884 квадратних километара, на којој станује 1,179,176,548 становника.

ЦЕНТРАЛА:
ТРЕБИЊЕ (Херцеговина)

ТРАВУНИЈА

ФИЛИЈАЛА:
ГРУЖ (Далмација)

трговачко, индустријско, отпремачко, комисионо и агентурно дионичарско друштво.

Велико складиште сваковрсног пиланог дрва: дасака, мурала, јеловог, пињевог, храстовог, буковог, сировог и нуханог. Паркета букова и храстова.

греда тесаних сваке димензије. горивог дрва и енглешног наменог угљена.

из 1911. год.
П. п. Бр. 39. 41—54

Све уз врло умјерене дневне цијене.

Штампа Кр. Ц. Државне Штам. зрије

Власник и одговорни уредник Радомир Кривокапић Орлински